

мається партнером по спілкуванню. Чим більш розвинена здатність педагога до рефлексивного управління навчальною діяльністю, тим вищим є рівень його педагогічної майстерності.

На формування професійного іміджу викладача здійснюють вплив попередні установки, що існують щодо нього в суб'єктів сприйняття, а також стереотипи, що наявні стосовно представників даної професії у масовій свідомості та сформовані в індивідуальному досвіді суб'єктів сприйняття. Окрім того, викладачеві, який цілеспрямовано працює над формуванням власного позитивного професійного іміджу необхідно зважати на такі ефекти міжособистісного сприйняття, як ефект ореолу, ефект первинності та ефект новизни, а також враховувати факт впливу на сприйняття його професійних дій фундаментальної помилки атрибуції, й розвивати в собі здатність до рефлексії. У розробці практичних порад для викладачів щодо роботи над власним професійним іміджем із врахуванням зазначених психологічних механізмів ми вбачаємо перспективи для проведення подальших досліджень.

*Колесніченко Л.А., к. психол.н., доцент
кафедри педагогіки та психології*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як суб'єкт педагогічної діяльності особистість активно включається в систему навчальних зв'язків, перетворює світ і творить себе. Проявом суб'єкта є його активність. За В. Д. Небиліциним, В. М. Русаловим, активність — це такий спосіб взаємодії з середовищем, у якому виявляється прагнення особистості до його ефективного засвоєння та перетворення. Інший вияв активності маємо в ініціативному, самостійному, перетворюючому ставленні суб'єкта до дійсності, інших людей та до самого себе. Водночас активність є способом взаємодії суб'єкта з середовищем, у якій (взаємодії) виражається його прагнення до ефективного освоєння довкілля; активність є якісною та кількісною мірою взаємодії людини з оточенням.

Якісний, змістовний бік активності розкривається у системному аналізі актуалізованих потреб, мотивів, інтересів, особливостей спрямованості, що зумовлюють ті чи ті дії.

Кількісний, процесуальний бік, проявляється у трьох характеристиках: швидкість, інтенсивність, варіативність. Швидкісний аспект активності визначає динаміку (швидкість, темп, ритм) перебігу окремих поведінкових актів. Інтенсивний компонент характеризує міру напруженості тієї чи іншої діяльності. Показниками напруженості постають тривалість виконуваної дії, частота, системність тощо. Варіаційний аспект активності вказує на об'єм, ступінь різноманітності та новизну здійснюваних актів. Ці показники активності виявляються суб'єктом у процесі навчання і зумовлюють ефективність цього процесу.

Визначення психологічних чинників розвитку суб'єкта педагогічної діяльності є важливою та необхідною умовою оптимізації навчального процесу у ВНЗ і включає кілька напрямів.

1. Визначення психологічні особливості навчального процесу ВНЗ у сучасних умовах.
2. Визначення комплексу психологічних чинників, які сприяють розвитку суб'єкта педагогічної діяльності у ВНЗ.
3. Розробка системи психологічних чинників ефективного розвитку суб'єкта педагогічної діяльності у ВНЗ.

*Корват Л. В., к. психол. н., доцент,
кафедра педагогіки та психології*

МЕТОДИКА «MINDMAPS» ЯК ІНСТРУМЕНТ ОСВОЄННЯ НАУК

Автор методики «MINDMAPS» (інтелект-карти) Тоні Б'юзен проаналізувавши особливості обробки навчальних матеріалів, зокрема конспектування як способу обробки інформації студентами, зробив висновок, що більше 95 % людей, не зважаючи на вік, національні особливості, належність до професійних спільнот тощо, використовують три основні стилі ведення записів: 1) у вигляді зв'язної оповіді, 2) виклад через перелік пунктів, 3) багаторівневий (ієрархічний) виклад пунктів і комбінований стиль.

Усі ці стилі мають спільні особливості: 1) лінійну структуру, 2) використання графічних символів, 3) аналіз, ефективність якого обмежена через лінійну структуру викладу. Основними не-

доліками такої обробки інформації є те, що: а) ключові слова виявляються записаними на різних сторінках конспекту, що призводить до того, що вони просто губляться, б) інформацію складно запам'ятати через її великий обсяг та низьку структурованість, в) великі часові витрати на обробку, г) рутинність і відсутність стимулювання творчих сил. Як наслідок, інтелектуальний потенціал особистості використовується частково.

Ідеї розроблення методики «MINDMAPS» (інтелект-карти) базувались на основі наукових досягнень про діяльність головного мозку, зокрема, відкритті Роджера Сперрі про діяльність великих півкуль головного мозку, за що йому було присуджено Нобелівську премію. Суть відкриття полягала у тому, що функції головного мозку розподілені між правою і лівою півкулями. Права півкуля відповідає за просторову орієнтацію, цілісність сприйняття (гештальт), тривимірність сприймань, образи, ритми, кольори, а ліва — за лінійні уявлення, операції з послідовностями, переліками інформації, числами, аналізом, логікою, мовленням, при цьому ментальні здібності рівномірно розподілені між обома півкулями. Традиційно навчальний процес активно навантажує лише ліву півкулю. Тоні Б'юзен при обґрунтуванні методики «Інтелект-карти» враховував особливості функційної асиметрії півкуль головного мозку і наголошував на головній ролі таких властивостей інтелектуальної діяльності як асоціативне радіантне мислення та цілісність сприйняття (гештальт). Радіантне мислення є асоціативним мисленнєвим процесом, відправною точкою якого є конкретний центральний об'єкт. Цілісність сприйняття (гештальт) проявляється у тому, що психіка загалом спрямована на заповнення прогалів, що виникають, щоб мати завершений образ події, цілісну картину світу.

Інтелект-карти є графічним відображенням процесу радіантного мислення і відкривають універсальні можливості для ефективного використання резервів головного мозку. Основні правила побудови інтелект-карти, обґрунтовані Б'юзеном, вимагають дотримуватись наступного: 1) карта завжди будується навколо центрального поняття, яке розміщується у центрі. Кожне нове поняття чи графічний об'єкт стають центром нової асоціації, а увесь процес побудови карти утворює ланцюг розгалужень-асоціацій, що йдуть від єдиного центру. Вторинні ідеї йдуть як відгалуження від гілок більш високого рівня; 2) карта створюється і читається по колу, починаючи з центру і далі з верхнього правого кута за годинниковою стрілкою. Це правило читання усіх інтелект-карт. Якщо ж задається інша послідовність, тоді порядок позначається цифрами; 3) для створення карти активно використовуються кольори. Колір сприймається миттєво, тоді як для сприйняття тексту необхідний час. Різні кольори сприймаються по-різному, тому це важливо враховувати. Наприклад, червоний колір відразу привертає увагу, сигналізує про важливість, має високу швидкість сприймання; синій і зелений — налаштовують на роздуми і сприймаються повільніше; 4) при створенні карти важливо експериментувати та проявляти творчі здібності доки не виробиться індивідуальний стиль. Мислення кожної людини унікальне, а тому важливо пробувати, шукати і віднаходити найкращі способи презентації інформації, які максимально підходять саме для вас.

Правила створення інтелект-карти та вимоги до її складників зручно представити за допомогою самої інтелект-карти (рис. 1).

Рис. 1. Інтелект-карта «Правила побудови Інтелект-карт».

Інтелект-карта дозволяє успішно справлятися з обробкою інформації, хоча вона будується на площині, її особливістю є поєднання *простору, часу і кольорів*, що посилює її привабливість та ефективність. Саме ці властивості активізують праву півкулю головного мозку одночасно з лівою півкулею, яка відповідає за відображення логіки матеріалу, що суттєво посилює розумову діяльність. Більш того, у частини людей домінування правої півкулі є генетично зумовленим, відповідно, згадані властивості інтелект-карти дозволяють людині ефективно реалізовувати природні задатки, трансформуючи лінійний виклад інформації у доцільний до потреб.

На перший погляд може здатися, що нічого складного або цінного в інтелект-картах немає. З одного боку, опанування методикою «Інтелект-карти» здається простим, але з іншого — існує значно більше вимог, правил і порад до її застосування. Та все ж методика заслуговує на підвищену увагу зі сторони студентів і викладачів. Дослідження успішності навчальної діяльності студентів, які використовують інтелект-карти і які їх не використовують, доводять, що успішність перших є достовірно вищою. Сьогодні зростає кількість людей, які ефективно застосовують інтелект-карти у навчанні: сотні учнів і студентів з їх допомогою підвищили свої навчальні успіхи та оцінки.

Кравець Н. І., асистент
кафедри цивільного та трудового права

НАУКОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ІЗ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Семінар (лат. — розсадник) — вид навчальних занять практичного характеру, спрямованих на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу. Семінарські заняття сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню самостійності суджень, умінню відстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів. Вони сприяють оволодінню фундаментальними знаннями, допомагають розвивати логічне мислення, формувати переконання, оволодівати культурою толерантності, активно впливати на соціальне становлення особистості.

Традиційний (тематичний) семінар з курсу «Сімейне право» орієнтований на обговорення групи питань і проблем по темі семінарського заняття, які вивчались студентами самостійно або опрацьовувалися на лекції. Серед тематичних семінарів найчастіше використовуються такі різновиди: семінар-бесіда (обговорення заздалегідь підготовлених студентами доповідей, рефератів, творчих робіт); семінар-дискусія; семінар-конференція; семінар-«круглий стіл»; семінар-симпозіум та ін.

На семінарах студентам слід пропонувати запитання, що мають проблемний характер і вимагають творчого, продуктивного мислення, наприклад: «Як Ви вважаєте, чому в сімейному праві особисті немайнові відносини відіграють першочергове значення, ніж пов'язані з ними майнові відносини...?», «Аргументуйте свою точку зору щодо визначення Сімейного права правовою галуззю...», «Порівняйте норми Кодексу про шлюб та сімю з нормами сучасного Сімейного кодексу України ...», «У чому полягає правове значення моменту припинення шлюбу...?» і т.п. У процесі дискусії, «круглого столу», «конференції», «симпозіуму», які мають елементи інтерактивного навчання, студентів слід стимулювати до обміну думками, дебатів, що привчає самостійно мислити, сприяє розвитку аналітичних навичок, умінь захисту власної точки зору, виваженої аргументації, поваги до думки інших.

Залежно від типу структура семінару з курсу «Сімейне право» може бути різною, однак викладачеві слід знати, що при його підготовці навчально-пізнавальну діяльність студентів слід організувати наступним чином:

1. Повідомити тему і план семінару.
2. Запропонувати для самостійного вивчення основну і додаткову літературу.
3. Надати усні чи письмові (у вигляді «Методичних рекомендацій») поради щодо підготовки до семінарів.
4. Надати студентам індивідуальні завдання.

У системі семінарських занять треба уникати одноманітності їх проведення, вносячи елементи дискусії, гри, змагальності, експрес-опитування, чергування форми проведення (письмова, усна, у вигляді тестів тощо).

Професор А.А. Алексюк подає такі різновиди семінарських занять:
— семінар запитань і відповідей;